

The effect of online Quran teaching on physicians' general and professional ethical conduct

Mahdizadeh H(PhD)¹, Hoseeini M(MSc)^{2*}

1- Department of Instructional Technology, Ilam University, Ilam, Iran

2- Department of Instructional Technology, Kermanshah Branch of Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

Received 29 Dec 2010 Accepted 8 March 2011

Abstract

Background: Nowadays, the question of how the moral aspects of health can be put into the framework of patient-physician relationship has turned into a current debate in the area of medicine and patients' rights. This study was conducted to examine the effect of virtual education through sending emails to physicians on their application of Islamic and Quranic codes of ethics.

Materials and Methods: In this interventional study, 75 general practitioners and specialists in Kermanshah were selected through non-randomized simple sampling method. The means of data collection were physicians' ethical conduct checklist and a questionnaire which was prepared by the researcher according to the ethical traits extracted from Quran and Hadith. Concepts extracted from Islamic resources were sent to the physicians email addresses 3 times a week. Data were analyzed through dependent t-test using SPSS software version 15.

Results: The major findings of the study indicated the positive effects of online Quran teaching on enhancing the application of the ethical codes of conduct and stabilizing the professional codes of ethics.

Conclusion: Although improving professional ethical conduct requires long-term training programs, the findings of this study indicated that religious education can be effective in using the general codes of ethics.

Keywords: Ethics, Physicians, Quran

*Corresponding author:

Address: Department of Instructional Technology, Kermanshah Branch of Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

Email: hossinimah@yahoo.com

تاثیر آموزش مجازی قرآن بر اخلاق عمومی و حرفه ای پزشکان

دکتر حسین مهدیزاده¹، مهین حسینی²

- 1- استادیار، دکتری تکنولوژی، گروه تکنولوژی آموزشی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران
2- کارشناس ارشد، گروه تکنولوژی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

تاریخ دریافت 89/10/8، تاریخ پذیرش 89/12/18

چکیده

زمینه و هدف: امروزه این سوال که جنبه‌های معنوی سلامت چگونه می‌توانند در چارچوب ارتباط پزشک و بیمار قرار گیرند به یکی از بحث‌های کنونی در حوزه پزشکی و احترام به ارزش‌های بیمار تبدیل شده است. مقاله حاضر با هدف بررسی تاثیر آموزش مجازی از طریق ارسال ایمیل بر به کارگیری شاخصه‌های اخلاق قرآنی و اسلامی توسط پزشکان اجرا شده است.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه مداخله‌ای تعداد 75 نفر از پزشکان عمومی و متخصص شهر کرمانشاه با روش غیر تصادفی آسان وارد مطالعه شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل چک لیست عملکرد رفتار پزشکان و پرسش‌نامه محقق ساخته، براساس ویژگی‌های اخلاقی استخراج شده از قرآن و احادیث بود. هر هفته سه بار مطالبی استخراج شده از منابع اسلامی به ایمیل شرکت کنندگان ارسال شد تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده از آزمون تی وابسته در نرم افزار SPSS 15 انجام شد.

یافته‌ها: عمده‌ترین یافته‌های پژوهش نشان دهنده تاثیر آموزش مجازی قرآن در افزایش به کارگیری مولفه‌های اخلاق عمومی و ثابت ماندن مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای بود.

نتیجه‌گیری: گرچه ارتقای اخلاق حرفه‌ای نیازمند یک سلسله آموزش‌های بلند مدت تر می‌باشد اما نتایج این تحقیق نشان داد آموزه‌های دینی در افزایش به کارگیری مداخله‌های اخلاق عمومی موثر می‌باشد.

واژگان کلیدی: قرآن کریم، پزشک، اخلاق

*نویسنده مسئول: گروه تکنولوژی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

Email: hossinimah@yahoo.com

مقدمه

پروردگار عالم با توجه به همه ابعاد و شئون زندگی بشر برنامه جامع و کاملی را در قالب دین وضع نموده و از کوچک‌ترین نیازهای زندگی انسان و صحت جسمانی او تا بزرگ‌ترین آنها که آرامش و سلامت روح است غفلت نورزیده تا او را به منزلت و جایگاه ابدی‌اش برساند.

نعمتان مجهولتان الصَّحَّةُ والامان(1) در کتب اخلاقی حکمای اسلامی موارد متعددی یافت می‌شود که در آن علم اخلاق با طب مقایسه شده است بنا به گفته یکی از حکما، رذایل اخلاقی روح و جسم را به هلاکت و شقاوت می‌کشاند و راه درمان آن بازگشت به فضایل اخلاقی است(2). حکیمان مسلمان در تعریف علم اخلاق از علم طب کمک می‌گیرند و وظیفه علم اخلاق را همانند علم طب حفظ سلامت و درمان مرض می‌دانند(3). در آیات بسیاری برای سلامت روح مانند علم پزشکی به اعتدال توصیه می‌شود(4) و روایتی از پیامبر اکرم(ص) است که بهترین کارها میانه روی در آنهاست(5). حضرت علی(ع) می‌فرماید: چپ و راست بیراهه است و راه میانه نجات است(6). بی‌تردید گرایش به ارزش‌های اخلاقی به طور فطری در نهاد آدمی وجود دارد، از این رو پیام آوران الهی همواره با تکیه بر ارزش‌های اخلاقی مردم را به رشد و رویش در ابعاد گوناگون اخلاق در زندگی دعوت می‌کردند(نقره -90)(4). دانش اخلاق که عهده دار تأمین سلامت روح و درمان بیماری‌های ناشی از آن می‌باشد در همین راستا شکل گرفته است(7).

اهمیت حرفه پزشکی در اسلام: با مراجعه اجمالی به منابع اسلامی به وضوح می‌توان به اهمیت حرفه پزشکی و جایگاه ارزشمند آن در اسلام واقف شد اهمیت این موضوع از چند جهت قابل بحث می‌باشد: 1- سلامتی انسان امری اجتناب ناپذیر است. انسان بدون سلامتی نمی‌تواند به زندگی خود ادامه دهد. بیماری آرامش انسان را می‌گیرد و فعالیت‌های طبیعی او را مختل می‌کند. مراجعه به پزشک به طور عمده در هنگام بیماری انجام می‌شود. به همین دلیل

حرفه پزشکی در شرایط بحرانی با فرد رو برو می‌شود و لذا حرفه پزشکی از اهمیت بالا و حساسی برخوردار است. امام علی(ع) می‌فرماید: «الصَّحَّةُ افضل النعم» (8) یعنی سلامتی برترین نعمت‌ها است و پزشک این نعمت بزرگ را به بیمار بر می‌گرداند. بنابراین ارزش حرفه پزشکی از نظر اسلام تابع ارزش سلامتی از نظر اسلام است. 2- زمینه‌های توجه به خدا در حرفه پزشکی فراوان است. با توجه به این که علم پزشکی به درمان بیماری و حفظ سلامت انسان می‌پردازد، پزشک باید خصوصیات و ریزه کاری‌های نظام خلقت را در بدن مورد مطالعه قرار دهد بنابراین در طول آموزش و حتی در هنگام درمان به طور مداوم با پیچیدگی‌های نظام هستی سرو کار دارد و این مسأله باعث می‌شود که پزشک بیش از سایر افراد به عظمت الهی توجه داشته باشد و زمینه سیر و سلوک و کسب معنویت برای او فراهم‌تر است. لذا حرفه پزشکی بیشتر از سایر حرفه‌ها انسان را با خدا مرتبط می‌کند. خداوند در سوره مائده آیه 32 می‌فرماید: «... و من احياءها فکانما احيا الناس جميعا...» (4) یعنی هر کس انسانی را زنده نماید گویا به همه انسان‌ها حیات بخشیده است. به علاوه امروزه شاهد هستیم که بیماران بیش از پیش از پزشکان می‌خواهند که آنها را به عنوان یک کل ببینند نه یک مورد بیماری، در این دید کل نگر به جنبه‌های سلامت از جمله بعد معنوی توجه شده است(9) امروز این سوال که جنبه‌های معنوی سلامت چگونه می‌توانند در چارچوب ارتباط پزشک و بیمار قرار گیرند به یکی از بحث‌های مهم در حوزه پزشکی و احترام به ارزش‌های بیمار تبدیل شده است(10). از این رو هدف این مطالعه بررسی تأثیر آموزش بر بکارگیری ویژگی‌های اخلاق قرآنی توسط پزشکان در شهر کرمانشاه می‌باشد.

مواد و روش‌ها

در این مطالعه مداخله‌ای جمعیت تحت مطالعه پزشکان شهر کرمانشاه بوده و نمونه‌گیری به صورت غیر تصادفی آسان انجام شد. حجم نمونه 75 نفر و میزان پاسخ دهی صد در صد بوده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها یک

بحث

نتایج به دست آمده تأثیر گذاری مطالب آموزشی از طریق ایمیل بر نگرش و نوع رفتار اخلاق قرآنی شرکت کنندگان در پژوهش را نشان می‌دهد و تأثیرگذاری بیشتر این آموزش بر روی اخلاق عمومی می‌تواند به علت نوع اعتقادات خانوادگی و زمینه‌های ذهنی پزشکان و همچنین نوع مطالب آموزش داده شده باشد. اگر در آموزش‌ها از نقطه نظرات متخصصین علوم قرآنی که با حرفه پزشکی آشنایی دارند استفاده می‌شد این موضوع می‌توانست در شاخصه‌های اخلاق حرفه‌ای هم تأثیرگذاری بیشتری داشته باشد هرچند می‌بایست در نظر داشت که ارتقاء اخلاق حرفه‌ای نیازمند یک سلسله آموزش‌های بلند مدت تر می‌باشد.

پرسش‌نامه بود که روایی آن به صورت «روایی محتوی» مورد بررسی قرار گرفت، به این صورت که ده نفر از متخصصان حوزه علوم قرآنی از نظر جامعیت، صحت و وضوح سوالات، پرسش‌نامه را مورد بررسی قرار داده و نهایی کردند. طریقه تکمیل این پرسش‌نامه به روش خود ایفایی بوده است. در این پرسش‌نامه با مقیاس لیکرت از تأثیر آموزش به وسیله ایمیل‌های ارسالی برگرفته از مفاهیم قرآنی - اخلاقی سوال شد. همچنین، به کمک چک لیست‌های محقق ساخته که روایی آن همراه با پرسش‌نامه تأیید شد رفتار پزشکان مورد بررسی قرار گرفت و تجزیه و تحلیل یافته‌ها پس از بررسی شرایط نرمال بودن با استفاده از آزمون تی وابسته و مستقلو آنالیز واریانس یکطرفه با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه 15 انجام شد.

یافته‌ها

در این مطالعه 75 پزشک که نسبت به شرکت در طرح اعلام آمادگی نموده و آدرس ایمیل خود را در اختیار محقق قرار دادند تحت بررسی قرار گرفتند. که 41 نفر رو آنها مرد (53/3 درصد) و 34 نفر زن (46/7 درصد) با میانگین سنی 44/5 سال (انحراف معیار 8 سال) بودند. بیشترین سن 58 سال و کمترین آنها 27 سال بوده است. از پزشکان مورد مطالعه 21/1 درصد متخصص و سایرین عمومی بودند. 30/2 درصد پزشکان بعد از تکمیل پرسش‌نامه بعد از آموزش مجازی کاربرد شاخصه‌های اخلاق قرآنی را از بعد اخلاق عمومی و حرفه‌ای افزایش یافته بیان کردند. 61 درصد فقط مولفه‌های اخلاق عمومی را افزایش یافته اعلام کردند و 9/3 درصد اعلام کردند پس از آموزش درهیچ یک از مولفه‌های اخلاق عمومی و حرفه‌ای آنها تغییری حاصل نشده است و هیچ موردی از تغییر منفی دیدگاه پزشکان گزارش نشد. براساس نتایج اینمطالعه مشخص شد که بین جنسیت، مدرک تحصیلی و درجه تحصیلی پزشکان و سن آنها با کاربرد مولفه های اخلاق عمومی و حرفه ای آنها ارتباط معنی داری وجود ندارد.

جدول 1. میانگین نمرات پزشکان قبل و بعد از آموزش در مورد

شاخصه های اخلاق حرفه ای و قرآن		
میانگین قبل از آموزش	میانگین بعد از آموزش	شاخصه
2/3	4/3	امانت
4/8	4/9	راستگویی
3/9	4/3	خوش رویی
5	5	نظافت
5	5	آراستگی
2	1/2	آزمندی به زر و زیور
3/8	4/2	لحن ملایم
4/5	4/9	برخورد نیکو
3/9	4	دلسوزی
3/7	4/1	مهربانی
2/3	1/8	ترش رویی
2/2	2	شتاب زدگی
4	1,4	راز نگهداری
4/4	4/4	عدم افشای اسرار بیماران
1	1	استفاده از مشروبات الکلی
2	1	خوش گذرانی
5	5	دانش طبابت

نتیجه گیری

نتایج این تحقیق نشان داد که جامعه پزشکان از آموزش‌های مبتنی بر رسانه‌های نو استقبال می‌کنند. این امر وقتی که مشغله‌های کاری این حرفه و پراکندگی پزشکان را

2. Naraghi M. Jame-al-Saadat. Iran, Tehran: Hekmat Pub; 2000.
3. Naraghi A. Meraj-al-Saadat. Tehran: Dehghan Pub; 2000.
4. Holy Quran.
5. Majlesi M. Bahar-al-Anvar. Lebanon: Al-Vafa Pub; 1995.
6. Imam Ali. Nahj-al-Balagheh: Translated by Feyz-al-Eslam S.A.N. Iran: Ahmadi Pub; 1997.
7. Najafi M.H. Javaher-al-Kalam. Iran, Tehran: Moosa Tehrani Pub; 1990.
8. Reyshahri MM. Mizan-al-Hekmah. Iran, Qom: Dar-al-hadis Pub; 2003.
9. Koenig HG. Religion, Spirituality, and Medicine: Application to Clinical Practice. JAMA. 2000; 284(13): 1708.
10. Levin JS, Larson DB, Puchalski CM. Religion and spirituality in medicine: research and education. JAMA. 1997 Sep 3; 78(9):792-3.

در نظر بگیریم می تواند ارزشمند باشد. از سوی دیگر باید توجه کرد با آموزش الکترونیکی می توان از سیستم های مدیریت یادگیری استفاده نمود که احتمالاً اثر بخشی بیشتری خواهد داشت.

تشکر و قدردانی

در پایان مولفان این پژوهش بر خود لازم می دانند از پزشکان محترمی که در این پژوهش همکاری کردند به ویژه استاد گرانقدر دکتر نادر نادری تشکر و قدردانی داشته باشند.

منابع

1. Neyshabouri M.F. Rozat-al-Vaezin. Iran, Qom: Dalile ma Pub; 2001.